

A várbeliek

A ki Szegedet megmutatja az idegennek, elsétál vele a várhoz is. Elidőznek a kerítés mellett, nézegetik udvarán a halászkövek tőkésbarkáját, és elmondja az itthoni, amikor a vár még nagyobb volt, ide fogták be nemzeti hősnőket, legfőbb betyárunkat, szegény Rózsa Sándort, aki a vonatot is megállította, élete végén pedig közönséges börtönlakóként a harisnyakötésre kényszerült. Ettől a betyári kapcsolattól fényesre szidolozódik a vár kicsike maradványa az idegen előtt, és olyanféle színben áll elő, mint a Spilberk Brünneben vagy Kufstein. Ki tartja számon, ki volt ott a várparancsnok, ki a fő- és alporoszló, de a góthós kis magyart, a szépszájú Kazinczyt, a rabot mindenki tudja.

A szegedi vár utolsó lakóit kár lenne levéltárban kutatnunk, akikről a régi iratok tudhatnák, nem az utolsó voltak. Kis tábla lóg a kerítésajtón, rajta olvasható: Idegeneknek tilos a bejövetele. Nem bemenet, mint az áruházraktárak, és más titkos helyek ajtaján áll, hanem a bejövetele. Tehát belül vannak, nem ideiglenesen, nem olyanok, akik csak bemennek, reggel és kijönnek este, ez az egy szó azt jelenti, a várnak lakói vannak. Nem pandúrok terelték be őket, a de- rest és a vasat nem ismerik a kellekek között, önként jöttek, önként maradnak. Bár a kapun lakat van, vastag láncsal, csak le kell akasztani a láncot, és szabad az út annak, aki nem idegen. Az első nagy ablakon függöny, másodikban kinyitott esernyő szárad: nők is laknak a várban.

Az első ember, nem kapitányi rangban, Kisterenyei Ervin, számadása szerint kilencen vannak most az őrizők közül, de voltak már huszonketten is. Restaurátorok, de mellékállásban őrzik is a várat. Mindenféle gyűléscsoportok be-beugráltak az előtt, csak a hecc kedvéért is.

Mutatós szerszámokat nem látok a restaurátorok kezén, vasalóval melegítik és simítják a vásznat, márványlapokkal megnyomtatják és gépesített főzőkannalaverik a ragasztót: villanyfűróba szerelték a fakannalat. (Amikor bográcsban főzik a halászlét, a gulyást, vagy a keménytarhonyát, ekkora gépesítésre sincs szükség.) A körképet, a magyarok bejövetele, restaurálják, reggel 7-től este 6-ig dolgoznak. A gyűrődéseket, repedéseket és a golyók által okozott sebeket gyógyítják rajta.

— A szállás?

— Kitűnő. Összkomfortos a vár, itt a kazánház, jó a fűtés. Hideg-meleg vizes fürdőszoba, ezerszer jobb, mint az albérlet.

Koedukált intézmény lett a vár, egyik oldalon a lányok és asszonyok, másikon a férfiak laknak. Tábori vaságyak, egy-egy asztal, szék, könyvespolc, ez a bútorzat, kilincs nincs, fal sincs, ajtó sincs, csak függöny. A szekrény oldalán lehet kopogtatni.

Balázsovits Zsuzsa 1975-ben ment férjhez, nem sokkal azelőtt, hogy ide költözött.

— Nem bánta meg?

— Sem a házasságot, sem azt, hogy ide jöttem. Ez a restaurátorok sorsa, ha templomok képein dolgozunk, azokat se vihetjük haza, hogy közelebb legyünk a családhoz. Oda kell mennünk, ott kell laknunk. Az otthon hiányzik, hogyne hiányozna, minden pénteken megyek haza. A családi boldogságból ennyit jut.

— Szabadság?

— Órábérések vagyunk, csak fizetés nélküli szabadság jár nekünk.

— Gyermekgondozási segély?

— Mint bárkinek, természetesen nekünk is. Egyik kolléganőm most szült, fél évig szeretne otthon maradni.

— Hová teszi később a gyereket?

— Ez a gondja, ezt nem tudja. Ide nem hozhatja várlakónak, talán a nagymama elvállalja.

— Koszt?

— Mindenki maga intézi. A tarjáni bisztróba járok, kis pénzért ott főznek legjobban.

— Milyen Szeged, a várból nézve?

— Amit én ismerek, azok közül a legszebb város. Pest azért hiányzik. Este van, a Belváros kicsi, a kintebb eső utcák sötétek, este összezsugorodik Szeged. Pusztaszeren talán jobb lesz. Ha fölülül a körkép épülete, legalább két évet ott dolgozunk.

— Mit vár Pusztaszertől?

— Ott lehet majd biciklizni, és talán festeni is. A városban nagy kockázat a bicikli, és hiányzik a természet.

— De a vár jó?

— Idevetődött egy kutya, a körkép metszetének készítőjéről adunk nevet neki, de a várat nem tudta megszokni. Fél év múlva megszántuk, elajándékoztuk, családi környezetbe adtuk.

Akivel beszéltem, mindenki azt mondja, az a jó ebben a társaságban, hogy lehet együtt dolgozni. Ha itt végeznek — legfőképpen 1982-ben —, akkor is együtt maradnak. Együtt vállalnak újabb munkát.

— Asztalos István harmadéves hallgató volt, amikor idejött, most végzett a főiskolán, itt is maradt, de kétlaki.

— Egy hónapot itt vagyok, egy hónapot Pesten.

— Ott mi a dolga?

— Feszek és tanulok.

— A lecke?

— Most angol, de jó lenne olaszt is, franciát is, németet is tanulni.

— Képhez, freskóhoz minek a tolmács?

— A szakmához kell. A használható szakirodalom nagyobbik része angolul íródott.

— Mint festő, mi hasznát látja a másiknak?

— Fegyelemre szoktat. Kemény fegyelemre.

— A vár?

— A baj csak annyi, hogy sok a szünyög. Aki legtovább olvas este, az fizet rá legjobban, minden szünyög őt csipi.

Tari Edit Csongrádon született, minden iskoláját Szegeden végezte, a Tömörkény gimnáziumból jött ide. Két hónapja dolgozik restaurátorként, legalább két évig szeretne itt maradni.

— Mi fogta meg?

— A várbeli szellem: a közös munka szelleme.

— Este, munka után?

— Tanulok, olvasok, mosok.

— Terve?

— Régész szeretnék lenni.

Innen is sokfelé ágazhatnak az utak.

Semmiképpen nem akarok avatlatlanul beleszólni a körkép vitájába, de a csoport vezetőjét megkérdeztem, mi a véleménye a nagy képről.

— Válasszuk két részre a feleletet. A restaurátornak nagy feladat, kimondhatatlanul szép munka. Mikor jutunk mi még egyszer 1800 négyzetméteres feleülethez? Különböző nem előírás, hogy a restaurátor szerelembe essen a képpel, tisztességes munkát akkor is kötelessége végezni, ha nem sokra becsüli. Figyelem a vitát, az a gyanúm, aki eddig nyilatkozott, vagy nem látta a teljes körképet, vagy nem emlékszik már rá pontosan. Nehéz is harminc évvel ezelőtti élményünkre, vitaképesen visszaemlékeznünk. Kerestem benne a nacionalizmust is, bevallom, mostanáig nem találtam meg. Másik érv, hogy művészi értéke kicsi. Láttam másik két nagyhírű körképet is, mindkettőnél jobb a miénk, ezt bátran mondom. Itt van a Vágó Pál által festett lovasroham: sok megoldásával Nagybánya előtt járt. Azt sem akarom mondani, hogy művészettörténetünk kiemelkedő alkotása, de neves művészek dolgoztak rajta, becsülést érdemelnek. Apró híja van csak, hogy Munkácsy nem festett belé. Lehet, hogy ez a név hiányzik azoknak, akik a márkát keresik?

Valóságos csatát ér a várban, a csatákép körül dolgoznak a restaurátorok. Lehet, hogy ők a szegedi vár utolsó lakói. Most kilencen, néha huszonketten.

HORVÁTH DEZSŐ

Senki többet?...

A felfelé kapaszkodó úton mindenféle autók. S lám, milyen szerényen húzódik meg itt például ez a Diesel-Mercedes, akár egy félreeső, leszögletesített bukszusbokor. Amott az a Toyota pedig alig látszik ki a földből, visszafogottan lapul a fölémelkedő Zsigulik, Wartburgok között. Mint ahogy az a Ferrari is kerülni látszik minden feltűnést: nyúlánkan és ezüstszerűen olvad bele a járműrengetegbe.

1

Zsúfolásig telt színházterem a budai művelődési házban. Mindjárt kezdődik az idei festményárvérés.

A legtöbb dolgozó egyszerű utcai ruhában érkezett. A frizurák is jobbára délutániak. Csupán néhány diszkrét ékszer jelzi, nem szokványos, inkább alkalmi rendezvény ez a mostani. Például az a nagyon szerény briliáns, abban a leheletkény gyűrűfoglatban. Aztán: finoman elrejtett, már-már a hajkoronák sátrába burkolt függők, bennük a drágakövek tényleg igen redukált ragyogásával. Valamint néhány, de igazán csupán néhány platina nyaklánc, közepén kis műtűrrel, melyet rubin- vagy smaragdpettyecskék díszítenek.

A légkör határozottan demokratikus, sőt bizonyos vonatkozásokban kifejezetten fesztelen. Egyeseknek például melegük van, nyugodtan levetik zakójukat, ölübke gyűrűk, de nem szűgyellik pocakjukat és izléses nadrágtartókat sem. A jobbukon helyet foglaló hölgyek pedig — sok közöttük a szőke, a hamvasvilágostól egészen a kissé már barnás árnyalatokig — mit sem szólnak ezért. Bájos mosollyal, kis főbólintással nyugtázzák a negligészt, majd ők is kinattintják azt a bizonyos második kapcsot, a nyak alatt és a kebel fölött, amely...

2

Természetesen vannak itt fiatalok is, mint mindenütt az életben. Elküldték ide képviselőiket, a felnövekvő új generáció tagjaiként, s kik majd, ugye, általában, a helyünkbe lépnek. Például ott főtt az erkélyen egy... Vagy

itt lent, a földszinten jobbra egy...

3

A színpadon élőkép. Asztalon mutatják be az árverésre bocsátott festményeket. Barna pulpituson a fakalapácsos döntők, jobbra tőlük adminisztrátorok, elől, lent pénzbeszedők, oldalt közjegyzők népes csoportja, balról képkialás, a zenekari árokban pedig a pénztár. A felszereléshez munkát könnyítő kis facsúzdák is tartoznak.

Mihelyt lecsap a döntőnké kalapács, már csúszik is lefelé a véglegesült ár cédulája. Az adminisztráció boszorkányos gyorsasággal, szinte sorozatban készíti a számlákat, a pénzbeszedők pedig — egy férfi, három nő — szelvésként futnak a szélrózsa több irányába, hogy pénztárhoz szállítsák a vételárát, onnan a évvőhöz vissza a fizetési elismerényt — és már zöröghet is a képkialásban a mintás csomagolópapír. Mindez nem tart tovább...

E már-már tökéletes szervezetség láttán érezni át igazán, hogy valóban...

Csak ámuldozunk!

4

A dráma. Első döntőnk: — Munkácsy Mihály „Faust” című festménye. Kikiáltási ára hatvan ezer forint... Hatvan ezer forint... Ár- ajánlat?... Ár-ajánlat nincs?... Vissza!...

Nagyot csattan a fakalapács.

Első döntőnk: — Kraft-Kundrassek Egon „Táj nimfákkal” című festménye. Kikiáltási ára ötven ezer forint. Ár-ajánlat?

Oldalt, az oszlop mellett álló, negyvenes, enyhén kopaszodó, kissé hizásra hajlamos férfi föl- emeli az árverési piros jelzőtárcsát.

Első döntőnk: — Ötvenöt... (Időközben két másik tárcsa is magasba emelkedik.) Hatvan... Hatvanöt...

Baloldalt, az enyhén kopaszodó, kissé hizásra hajlamos férfi rezzenetlenül tartja a tárcsát. Így, első pillantásra, nincs rajta semmi különös. Nyitott nyakú drapp ingpulóvert visel, pocakja már kezd fölébükni a nadrágszíjnak. Nadrágja különben középszürke, zakója sötétkék.

Nálunk manapság már, éppen annak eredményeként, sőt vívmányaként, hogy... — úgyhogy pusztán öltözékük alapján már nem lehet besorolni a dolgozókat. Ez a férfi például éppúgy lehet... Mint ahogy szintén lehet... Sőt, még az elképzelhető, hogy...

Első döntőnk: — Hetven... Hetvenöt... Nyolcvan... Már teljesen elcsöndesedett a terem, mint amikor a légyzúmmogást is... Mindenki lélegzétviszafojtva, sőt... A szemek most már erre a két emberre szegeződnek. Itt, balra lent, és ott főt, az erkélyen ülőre.) Nyolcvanöt... Kilencven...

Száz... Százöt... Százhusz... (Az erkélyen lehanyatlak és eltűnik a fejük sűrűjében a piros tárcsa.) Százhusz másodsor...

Második döntőnk: — Százhuszezer, harmadszor!... (Lecsap, nagyot koppan a fakalapács.) Itt lent, az öné a kép, uram...

Az enyhén kopaszodó, kissé hizásra hajlamos férfi átadja tárcsáját a mellette álló, piros kosztűmös nőnek, kézfejét végighúzza homlokán. Pofacsontja felett csak most kezd szétterülni az a bizonyos, ovális alakú folt, ami...

A pénzbeszedő: — Százharmincnyégyezer, uram. Százhusz az elért ár, plusz kétszer tíz százaléka...

A férfi ötszázaskötegeket halász elő belsőszéből. Majd a másik zsebből... A harmadikból pedig...

Első döntőnk: — Ismet Kraft-Kundrassek-festménye következik. „Ünnepi vacsora.” Kikiáltási ára harmincöt ezer forint. Harmincöt ezer... (Itt is, amott is tárcsák emelkednek magasba.) Negyven... Negyvenöt... Ötven... Hatvan... Hetven...

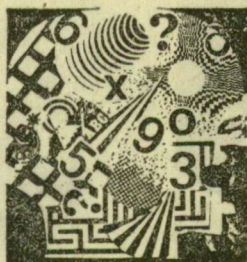
Az enyhén kopaszodó, kissé hizásra hajlamos férfi most egy oszlopnak támaszkodva áll. Már új-

(Folytatás a 6. oldalon.)

A gépezet

zug, ahová elbújnánk előle, ahol egy kis nyugtot, csöndet találunk. Nincs egy pillanat, amikor belefáradna és megnyugodna. Néha úgy érzem, nem baj, ha én is rámegeyek, de fölrobbantam, föl a mindenit!

Papírok hevernek előttem az asztalon. Értesítések, határozatok. Pecsétesek, aláírásokkal. Az egyik: zajméréssel kapcsolatos értesítés. „Értesítem, hogy a Hajdú-Bihar megyei KÖJÁL zajmérő csoportja által készített mérési jegy-

zökönnyvet a mai napon intézkedés céljából dr. K. I. állami közegészségügyi-járványügyi előadóknak elküldtem. Tá- jékoztatásul közlöm, hogy a mérési jegyzőkönyv adatai szerint mindkét mérési helyen (kisszoba, nagyszoba) a zaj- szint meghaladja az MSZ 18 151-es szabvány előírásait.” Dátum: május 10.

A másik: a városi közegészségügyi-járványügyi felügye- lőség határozata. „Kötelezem a városgazdálkodási vállalat

CHIKÁN ÁGNES